

'Het museum is de plek van de twijfel'

Het S.M.A.K. wordt twintig en viert dat met de expo 'Highlights for a Future'. Directeur **Philippe Van Cauteren** kiest voor ons zijn vijf favorieten uit de collectie. Het hadden er net zo goed vijf andere kunnen zijn.

KOEN VAN BOXEM

Ik had het mezelf gemakkelijk kunnen maken met een best-off uit de collectie. Een paar Tuymansen hier, een paar Borremansen daar. Een chronologisch parcours waarbij je de bezoekers aan het handje door het museum leidt. Succes gegarandeerd. Maar dat wilde ik niet. Ik nodig de bezoekers uit zelf op zoek te gaan naar verbanden tussen de artiesten en de kunstwerken. De ene heel bekend, de andere wat minder.'

De insteek van S.M.A.K.-directeur Philippe Van Cauteren (50) resulteerde in 'Highlights for a Future', een expo die in tweehonderd werken en zeven thema's door het hele gebouw meandert. De thema's hebben te maken met trends in de kunst, zoals hedendaagse schilderkunst of de omgang met (sociale)mediabeelden. Diversiteit is misschien wel het sleutelwoord. 'Er is geen eenduidige toekomst. Iedereen vult ze anders in. Daarom moet je als tentoonstellingsmaker niet met een afgerond verhaal komen. Ook een museum heeft de waarheid niet in pacht.'

Voor Van Cauteren is het museum de plek van de twijfel. 'Wat zie ik? Wat betekent het? Tegelijk straalt een museum ongelooflijk veel kracht uit. Het definieert inhoud. Als ik mijn bril hier op de grond gooi en zeg dat dat kunst is, verklaart niemand me voor gek. We zijn in een museum. Als ik thuis hetzelfde doe, is het anders. Marcel Duchamp was de eerste die dat begreep. Guillaume Bijl, van wie we in de expo zijn lampenwinkel tonen, past ook in die traditie.'

Hoort actuele kunst wel thuis in een museum? 'Natuurlijk. Voor de kunstenaars is een museum belangrijk, omdat het hun een plaats geeft in de kunstgeschiedenis. Een museum onttrekt de kunstenaars ook aan de hectiek van de kunstmarkt. Het is een rustplaats. We kochten ooit een prachtig schilderij van de Romeense kunstenaar Adrian Ghenie voor 30.000 euro. Het hangt op de expo. Op de veilingen is zijn werk nu een paar miljoen waard. Ons schilderij is ontdaan van alle speculatie.'

Krampachtige selfies

Van Cauteren leidt het S.M.A.K. sinds 2004. In de jaren negentig werkte hij een tijdje voor Jan Hoet toen de actuele kunst nog geen eigen museum had.

'In die 15 jaar is de kunstwereld veranderd', zegt hij. 'Ze is veel meer gericht op lifestyle. Je ziet dat ook aan de belangstelling voor blockbusterexpo's. Onlangs was ik op een grote Picasso-tentoonstelling in Parijs. Ik zag bezoekers vermoeid van het ene naar het andere meesterwerk slenteren, krampachtig selfies makend. 'Doe iets anders', dacht ik. Loop op straat, ga koffie drinken. De kunstwereld is een industrie geworden.'

Of hij zelf veranderd is door 15 jaar het S.M.A.K. te leiden, betwijfelt hij. 'Ik ont-

snap ook niet aan de stress en de bijbehorende kwaaltjes. Maar verder ben ik nog altijd dezelfde mens. In de bookshop van het nieuwe Afrikamuseum vroeg de verkoopster me pas nog: 'Ben jij niet de man die zo enthousiast over kunst kan praten?' Dat maakte me blij. Ik doe niets liever dan mensen enthousiasmeren voor kunst.'

Eigenlijk wilde Van Cauteren geen directeur van het S.M.A.K. worden. 'Ik stond op het punt te emigreren naar Brazilië, het land van de moeder van mijn zoon. Ik werkte in Hamburg toen ik telefoon kreeg van de raad van bestuur. Peter Doroshenko, die Jan Hoet in 2002 opvolgde, was bedankt voor bewezen diensten. Ze zochten een crisismanager voor vijf, zes maanden. 'Jij bent de geknipte man. Je hebt nog met Jan samengewerkt. Je kent het huis en de mensen', zeiden ze. Ik heb me laten overhalen. En voilà, ik zit er nog altijd.'

Je moet als tentoonstellingsmaker niet met een afgerond verhaal komen. Ook een museum heeft de waarheid niet in pacht.

Philippe Van Cauteren,
directeur van het S.M.A.K.

Of het geen tijd wordt voor een wissel van de macht? 'Ik denk daar wel eens over na. Hoelang moet een museumdirecteur op post blijven? Ik weet het niet. Maar ik heb nog niet het gevoel dat ik ben uitverteld in het S.M.A.K.'

Van Cauteren's grootste uitdaging de komende jaren wordt de bouw van een nieuw museum. Het huidige, een omgebouwde danszaal, is te klein geworden en heeft geen klimatisatiesysteem. 'In het nieuwe museum willen we 500 werken uit de vaste collectie permanent kunnen tonen. Daarvoor hebben we 12.000 m² nodig, of drie keer het S.M.A.K. Binnenkort moeten we knopen doorhakken. Gaat dit museum tegen de grond en bouwen we daar een nieuw? Of zoeken we een nieuwe locatie? Voor mij is alles mogelijk.'

'Maar laat ons eerst maar eens door de expo wandelen. Op zoek naar mijn vijf hoogtepunten, al druist dat wel wat in tegen het concept van de tentoonstelling. Maar hé, je mag best wel eens inconsequent zijn.'

'De Collectie (1), Highlights for a Future' loopt tot 29 september in het S.M.A.K. in Gent.
www.smak.be

'Tienanmen Square: Break-in Transmission'
van Dara Birnbaum

'Dara Birnbaum is een van de grote naoorlogse videokunstenaars. Deze installatie uit 1990 vind ik belangrijk omdat ze bijna een voorafname is op het fake news zoals we dat nu kennen. Ze onderzoekt hoe de Chinese machthebbers de protesten op het Tiananmenplein in 1989 uit de media probeerden te houden. Op vier kleine monitors worden verschillende aspecten van de protesten geprojecteerd. Op een groot videoscherm zie je at random beelden uit die vier gesampled.'

'The collector of art'
van Nedko Salokov

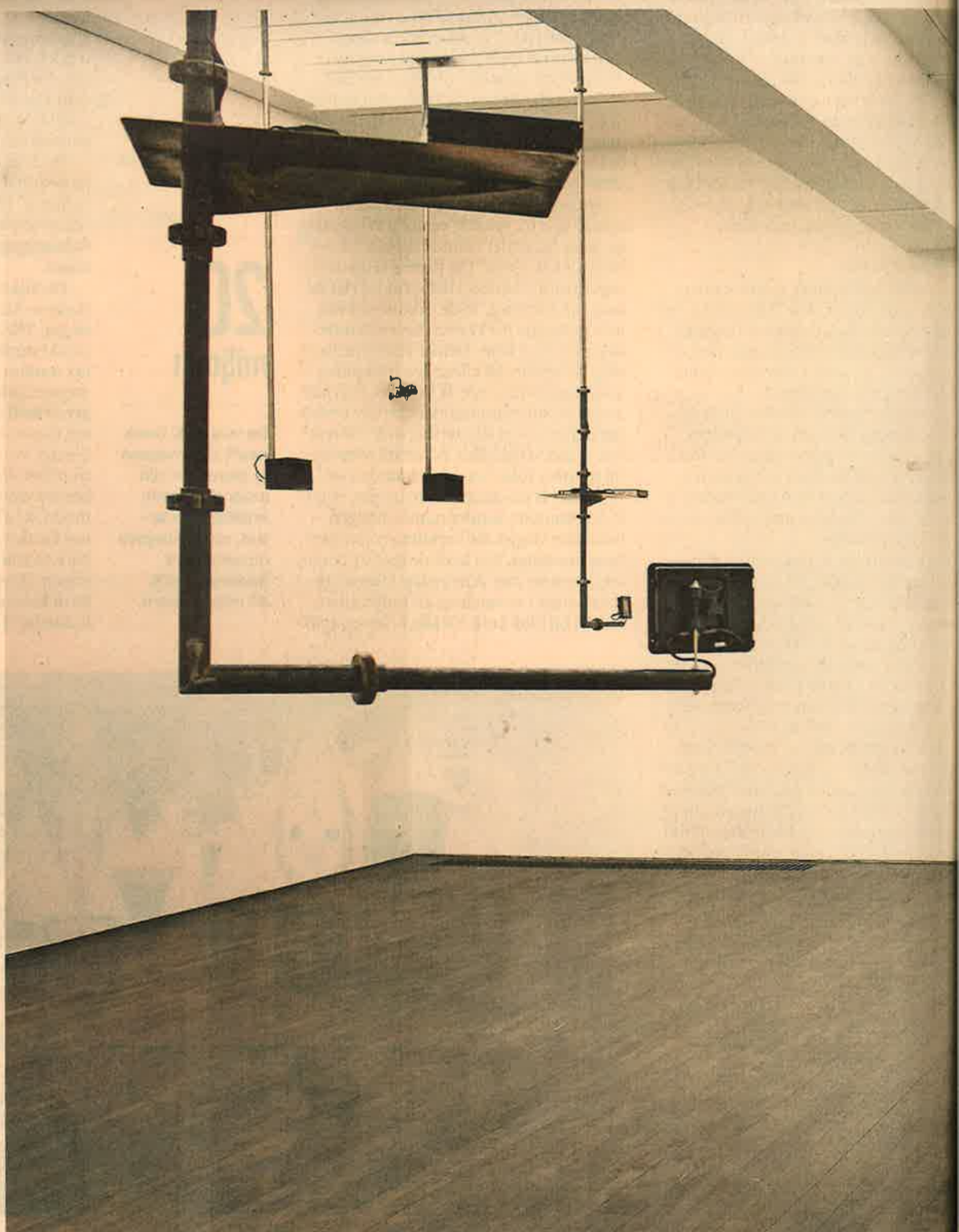
'Ik ken Nedko al lang. Voor de tentoonstelling heb ik hem gevraagd met onze collectie aan de slag te gaan. Hij heeft deze Afrikaanse hut gebouwd en ze volgestopt met kunst uit onze collectie. Bijtende en satirische teksten maken de installatie 'The collector of art' af.'

Bij drie zeefdrukken met Marilyn Monroe van Andy Warhol lees je: 'That lady was very beautiful and to have her three times was such a pleasure. The price was okay too. 17 giraffe skin spots (the animal had died in a thunder storm).'

Nedko Salokov is bezig de laatste hand te leggen aan zijn installatie. Van Cauteren legt de Bulgaar even de moeilijke relatie tussen België en zijn koloniale verleden uit. 'Je mag nu niet meer het woord hut gebruiken. Dat moet huis zijn. We beginnen te overdrijven in de obsessie voor politiek correctheid.'

De kunstenaar begint na te denken. Als we hem een halfuur later opnieuw tegen het lijf lopen, toont hij de museumdirecteur een nieuw tekstje voor zijn installatie. 'In general, the collector's hut should be in a much darker atmosphere, a nocturnal African one. But in the light of the recent reexamination of the kingdom of Belgium's colonial past, the decision was made to have more light over the collector's house.'

Hedendaagse kunst, ter plekke in een museum geboren. Salokov houdt er nog tans van de wereld op het verkeerde been te zetten. In 1990 shockeerde hij zijn landgenoten met 'Top Secret'. Die installatie bestond uit een fichebak met documenten waarin Salokov onthulde dat hij jaren voor de Bulgaarse geheime dienst heeft gewerkt. Waar of niet? Een duidelijk antwoord is er nooit gekomen.

© BRECHT VAN MAELE

'Without an Ending There is no Beginning' van Francis Alÿs

Francis Alÿs maakt als geen ander de verbinding tussen poëzie en hedendaagse vraagstukken. We tonen zijn verslag van een reis die hij met zijn broer maakte, van Brussel naar Sint-Petersburg. De trip eindigt met een crash tegen een boom in het Winterpaleis.
De film uit 2014-2017 wordt begeleid door foto's en documenten over de trip. Zo bouwt Alÿs, een Belgische kunstenaar die al jaren in Mexico woont, een indruk-

wekkende installatie. De reis naar Sint-Petersburg is een herkansing. In 1981 deed hij met zijn broer een eerste poging om naar het toenmalige Leningrad te reizen. Maar hun auto, een Lada Riva, kreeg pech, waardoor ze de eindbestemming niet bereikten. In 2014 deden ze de reis over in het kader van het kunstenfestival Manifesta, dit keer in een Lada Kopelka uit 1977. Toen bereikten ze Leningrad wel, zij het niet zonder blutsen.

© BRECHT VAN MAELE

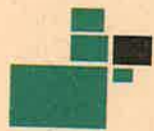
© BRECHT VAN MAELE

© BRECHT VAN MAELE

© BRECHT VAN MAELE

'Oedipus Marshal' van Javier Téllez

De Venezolaan Javier Téllez is een ongelooflijk straffe filmmaker. We tonen zijn film 'Oedipus Marshal' uit 2006. Daarin vermengt hij elementen uit de western, de Griekse tragedies en het Japanse notheater. Maar het opmerkelijkst zijn de acteurs. Dat zijn psychiatrische patiënten. Téllez werkt altijd samen met mensen aan de rand van de samenleving. Dat maakt hem zo opmerkelijk.
Er is veel te zien op de expo, maar voor deze film moet u echt de tijd nemen. Het decor, de woeste natuur van Aspen in Colorado, is adembenemend. Het western-verhaal met de Japanse maskers zet je westerse manier van kijken en denken op zijn kop. Je voelt in eerste instantie: dit klopt niet. John Wayne of Gary Cooper waren geen Japanners. Maar dat maakt de film net zo sterk. Hij zet aan tot twijfel.
Voor Téllez is het gebruik van de maskers ook een statement tegen de stigmatisering van psychiatrische patiënten.

'Chasing the Blue Train' van David Hammons

Jan Hoet kocht dit werk toen David Hammons nog een vrij obscure kunstenaar was. Vandaag is hij een boegbeeld van de Afro-Amerikaanse cultuur. 'Chasing the Blue Train' uit 1989 is een van zijn belangrijkste installaties. We lenen ze geregeld uit. Voor mij is het een visionair werk over identiteitskwesaties. Actueler dan ooit dus.
De installatie oogt impressionant. Een blauwe trein rijdt rond in een koolmijnlandschap opgefleurd met rechtopstaande pianovleugels. Uit de boxen klinkt jazz van John Coltrane en Thelonious Monk. De titel van de installatie is een samentrekking van twee muziekstukken van Coltrane: 'Chasing Trane' en 'Blue Train'.
De trein en de steenkool verwijzen naar twee belangrijke episodes uit de Afro-Amerikaanse geschiedenis. Er is de A-metrolijn die Brooklyn verbond met de zwarte wijk Harlem in New York. De andere verwijzing gaat terug naar de economische depressie in de jaren twintig en dertig. Duizenden Afro-Amerikanen doorkruisten toen het land per trein op zoek naar werk in de steenkoolmijnen.
Een witte vleugelpiano valt tussen de bruine en de zwarte op. 'Dat is geen toeval. De piano is het bourgeoisinstrument bij uitstek. Hammons verwijst naar de suprematie van de rijke blanke minderheid over de arme zwarte meerderheid.'